

APIE DVYLIKA BROLIŲ, JUODVARNIAIS LAKSTANČIŲ

Vieno pono numirė pati ir paliko dvyliką sūnų ir da vieną mažą dukterėlę. Netruko, ir tėvas pamylėjo kitą merginą, ragana. Ta sako:

– Duktė tegul bus, bet savo sūnus visus sudegink ir, supylęs jų pelenus į popierius, atsiųski man, tai tada už tavęs eisiu.

Tėvas mąstė šiaip, mąstė teip, nebežino, kas čia bebus daryta. Ir pasisakė vienam savo tarnui. Tas jam sako:

– Gi ko čia, ponai, teip rūpinies? Jug tamstos dvare yra didelių šunų. Dvyliką tų sudegysi, pelenus supilstysi į popierius, padėsi antspaudus ir nusiųsi jai – bene ji permanys? O po vestuvių – kad ir ras, nebe ką jiems padarys.

Ponas teip ir padarė: sudegino dvyliką šunų, pelenus jų supylė į popierius, prispaudė ant popierių antspaudus ir nusiuntė raganai. Ta apžiūrėjo visus popierėlius, apuostė, ir tinka – teka už jo. Po vestuvių, kaip parvažiavo dvaran, uosto – šmurkš šmurkš, pagaliaus sako:

– Kas čia smirdi? Kad tie visi, kas čia yra nereikalingi, juodvarniais išlėktų!

O jos posūnių būta tuokart sklepe po vyro rūmais. Tuoj visi paskui kits kitą strikt ant lango ir lekia, ir lekia, ir išlėkė sau.

Daugiaus gyveno rūmuose tik ponas su savo ragana, prie jų augo dukrelė, kuriai ilgai niekas nieko nesakė apie brolius: mat tas ponas buvo užgynęs, kad iš tų dvariškių niekas nepasakytų mergaitei, kad jos buvo broliai ir kad jų pamotė, ragana, teip juos išvaikė.

Vieną kartą – mergaitė buvo jau dvylikos metų – ėmė šnekėtis dvariškiai:

– Argi ta viena dukterėlė tebuvo mirusios ponios?

Tada jų vienas sako:

– Ką čia bešnekėti, buvo sūnų dvylika, bat kaip pons ėmė raganą, tai ji visus vaikus pagadino, ir išlėkė visi juodvarniais!

Mergelė išgirdo dvariškių kalbą ir ėmė taisyti eiti savo brolių ieškoti. Pasiūdė dvyliką marškinių, dvyliką kelinių, dvyliką paklodžių, užvalkstė dvyliką priegalvių ir išėjo, susirišusi visus tuos daiktus ryšelyje. Ėjo ėjo per laukus, per miškus, niekur nieko neužaina. Ką sutinka, to klausia, nieks jai apie brolius, juodvarniais lakstančius, niekur nieko nepasako.

Beeidama per didelę girią, užėjo atsiskyrėlį. Pas tą įėjus, klausia, ar jis nežinotų, be nesąs matęs kur jos brolių, juodvarniais lakstančių. Atsiskyrėlis jai sako:

– Aš nemačiau, bet aš turiu valią ant visų debesų. Pergulėk čia pas mane, tai aš rytoj susišauksiu visus debesius, tai jei bus, tai bus matęs.

Ryto metą atsiskyrėlis sušaukė debesius. Kaip sugulė debesiai apie jo trobelę, teip tamsu paliko, lyg kad juoda naktis būtų. Išėjęs laukan, atsiskyrėlis klausiasi debesų:

– Ar nematėte kur dvylikos brolių, juodvarniais lakiojančių?

Visi atsisakė niekur nė vienas nėsąs matęs. Debesiai išsiskirstė, nuslankiojo į visus kraštus. Daugiaus atsiskyrėlis jai sako:

– Gal jau jų nebėra nė pasaulėje... Bet gal da kur ir yra... Kaip eisi šiandien per girią, tai vakarop rasi mano brolių, teip pat atsiskyrėlį. Jis tur valdžią ant visų vėjų. Jis vėjų paklaus, ar tie nebus kur užpūtę, ar nepasakys.

Ir išėjo mergaitė. Eina eina per girią ir priėjo vakarop kitą atsiskyrėlį. Įėjo ir pas tąjį pasiklausti savo brolių, juodvarniais lakstančių, ar jis nežino, kur jie yra. Tasai sako:

– Aš nieko nežinau, bet čia pernakovok pas mane, aš rytoj rytą susišauksiu visus vėjus, tie jei bus kur, tai bus užėję ir tau pasakys.

Ryto metą susišaukė atsiskyrėlis visus vėjus. Tie supūtė, suūžė, sušniokštė. Visus išklausinėjo, visi atsakė, kad nė vienas nežinąs, nė vienas niekur neužėjęs, nė vienas niekur nematęs. Atsiskyrėlis jai sako:

– Gal nebėr nė pasaulėje, kad nė vienas vėjas niekur nėra užpūtęs, apėjęs. Bet nenustok vilties. Kaip eisi šiandien per mūsų girią, atrasi vakare mūsų trečiąjį brolių, kurs turi valdžią ant visų paukščių. Jei bus kur jie, tai gal koks paukštis bus juos apėjęs.

Ši išėjo, vėl ėjo per visą dieną ir apie vakarą rado trečiąjį atsiskyrėlį. Tas jai teip pasakė:

– Pernakovok pas mane per naktį, aš rytoj sušauksiu visus paukščius – jie, jei bus koks kur apėjęs, tai tau pasakys.

Ryto metą atsiskyrėlis sušaukė visus paukščius. Tai kad prilėkė didelių, mažų, visokių! Išėjo atsiskyrėlis, klausinėja visų. Tie visi atsakė nė vienas niekur nematęs, ir gana. Atsiskyrėlis pulkų pulkus atleido, ir visi išsiskirstė.

Šit ant galo pagalios, kur buvęs, kur nebuvęs, atleikia šlubas erelis. Atsiskyrėlis ant to sušuko:

– Kodėl tu nesiskubinai, ko gaišai?

Erelis atsakė:

– Man koją šaulys peršovė, labai skauda, sergu, negalėjau greitai atlėkti.

Daugiau atsiskyrėlis klausia erelio:

– Ar nesi matęs kur dvylikos brolių, juodvarniais lakstančių?

Erelis atsakė:

– Mačiau ir žinau. Jie per dienas juodvarniais lakioja, o ant nakties žmonėmis kalne gyvena.

Daugiau atsiskyrėlis davė tai mergelei dvyliką smaigtelių ir įsakė, kad kaip lips į tą kalną, tai kad vis įsismaigydama užsistotų ir vėl iš apačios trauktų, o į viršų smeigtų. Tiktai, sako, turinti saugot, kad nė vienas jai iš rankų neiškristų: jei nors vienas iškris, tai ir nebegalės ant kalno užlipti. O ereliui prisakė:

– Tu žiūrėk, kad ji nenukristų ir neužsimuštų!

Ir išėjo mergelė su ereliu, paplasta lekiančiu. Nuėjo prie kalno. Tas kalnas buvo teip aukštas, net už debesius aukštesnis. Ir ėmė mergelė savo medelius smaigyti į kalną ir lipti aukštyn. Ji ten smaigė smaigė, kaišiojo kaišiojo, gal kokį pusvarstį nusmaigė ir būtų užlipus, tik vienas smaigtelis iškrito. Bežiūrėdama į krintantį medelį, ėmė ir pati kristi. Erelis, tupėdamas pakalnėje, pamatė ją bekrantančią – tuoj pakilo nuo žemės, pakapt su sveikąja koja jai už ryšelio, vis aukštyn, aukštyn – užnešė labai aukštai už debesų, pas didelį urvą. Užnešė ir paleido, sako:

– Šitai tas urvas, į kurį jie vakare parlėkė sulenda. Tai tu čia įėjus rasi jų dvyliką lovų. Tas apdangstyk paklodėmis, visus priegalvius apvalkstyk užvalkčiais ir padėsty kiekvienam ant lovų marškinius, kelines. Rasi prie kiekvienos lovos po staliuką, ant staliukų rasi padėta po kepalėlių duonos. Nuo tų kepalėlių galėsi po riekelę atsiriekus suvalgyti. Rasi dar pas duris mažiausiojo brolio lovelę, po tąja pasilindus, galėsi pernakovoti.

Erelis, jai viską pasakęs, nulėkė sau, o ji ir įlindo į urvą. Tenai rado viską teip, kaip išpasakojęs buvo erelis. Aptaisė lovas, apdangstė paklodėmis, apvalkstė priegalvius užvalkčiais, padėstė kiekvienam ant jų lovų kelines ir marškinius, pavalgė nuo kiekvieno kepalėlio atsiriekdama po riekelę ir, pasilindusi po mažojo brolio lova, atsigulė.

Šit tiktai vakars – tuoj ir išgirdo: juodvarniai sukrankėję, nusileido ir suėjo žmonėmis į trobą. Visi džiaugiasi, kad pataisytos lovos ir padėti visiems marškiniai su kelinėmis. Visi apsitaisė, eina valgyti – žiūri, kad jų duona nuraikyta. Vyresnysis sako:

– Lovas ir mus pačius aptaisė, bet kad duonos trūksta, tai negerai. Nu, bet ką padarysi!

Pernakvojo, rytą atsikėlė, išėjo, sukranksėjo ir nulėkė sau. Ji atsikėlė iš savo palovio ir vaikščioja po vidų ir laukia. Išėjo laukan – ant kalno visur miela, gražu. Bet vakarop ir vėl ėmė norėti valgyt. Eina prie staliukų – teip pat besą kepalėliai duonos. Ši vėl po riekelę atsiraikydama suvalgė ir vėl palindo po mažojo brolio lovele ir atsigulė.

Vakare ir vėl ėmė juodvarniai kranksėti, ir suėjo trobon visi broliai. Vyresnysis sako:

– Matai, ir vėl duona suvalgyta. Jau kas nors pas mus yra negeras įsimetęs. Dabar da nieko nedarysiu, bet jei trečią dieną teip pat bus, tai nors visą kalną sugriausiu, vienok turėsiu atrasti, kas čia mums teip daro.

Mergaitė gulėdama nusigando, rūpinasi, kas čia galėtų būti. Nu, pavalgę visi atsigulė, bet ši nebeužmiega ir nebeužmiega. Jau visi broliai šnarpščia ir krankia, ji ir nebeiškentė: ėmė savo jaunesnįjį brolį budinti, ėmė su ranka už kojos kuštinti. Tas klausia:

– Kas čia?

Ši tylom atsakė:

– Aš, brolaiti, jūsų sesuo. Atėjau, susiieškojau, bet kad brolis pyksta, barasi, ką aš dabar darysiu?

Brolis sako:

– Nu, ką dabar daryti. Būk kaip buvus, rytoj pamatysime.

Ant rytojaus sukilo visi broliai, jau taisos eiti sau laukan, mažasis ir ėmė sakyti:

– Nu, brolau, vakar žadėjai ardyti, versti kalną. Kad rastum kokį giminaitį ar seserį, ką gi tad darytum?

Vyresnysis jo brolis sako:

– Aha! Tai matau, kad tu jau žinai, kas čion yra! Nu, tai pasakyk kas!

Šis, atidengęs paklodę, sako:

– Lįsk, sesaite, laukan, kaip jau bus, teip.

Daugiaus vyresnysis brolis sako:

– Kad tu būtum iškentus namie da vienus metus, tai būtum mūsų sulaukus, o dabar, sesaite, tai reikės mums ir tau vargti vėl dvyliką metų. Jei iškentėsi niekur nieko nešnekėjus per tiek metų, tai dar pasimatysime.

Teip pasakęs, liepė sėstis sau ant nugaros, ir pasivertė visi į juodvarnius ir nulėkė. Juodvarnis nunešė seserį į didelę girią ir pasodino ant eglės viršūnės, atsisveikino ir paliko. Tai daugiaus ji ten sėdėjo, sėdėjo, net drabužius nusėdėjo!

Į tą girią atėjo medžiodami karalaitis su savo dvariškiais ir ponais. Tuoj ėmė loti šunes, žiūrėdami į tą medį, kur ji sėdi. Apstojo ją šauliai ir varovai, mato, kad žmogystė. Šiaip kalbina, teip kalbina – nieko nesako. Atėjo ir pats karalaitis, ir tas šneka, bet kaip nieko, teip nieko neatsako. Šaukia lipti laukan, gandina nušausią, bet ji nieko ir nieko, tyli ir tyli ir tyli. Daugiaus karalaitis savo tarnui sako:

– Lipk, iškelki laukan, pamatysime, kas gi ten yra.

Tas įlipo. Ši rodo – sako: „Aš esmi plika“. Tas, išlipęs laukan, pasakė karalaičiui, kad medyje esant jauna, graži moteriškė, tiktai kad plika, reikalaujant drabužių. Užnešė jai drabužius, ir išlipo ji laukan. Tam karalaičiui teip patiko, kad jis kitos niekada nebenorėjo nė matyti. Parsivedęs namo, pasisakė savo tėvams, kad norįs ją vesti sau per pačią. Tėvai nenorėjo jam leisti, kad ji nieko nekalba. Bet jis sako:

– Gal ji kokia pakūtninkė? Kaip išsipakūtavos, ir pradės šnekėti.

Tėvai ir leido. Daugiaus jis vedė ją ir gyveno.

Po kokių metų ponas Dievas davė jiems sūnų, bet karalaičio tuokart nebuvo namie, o per bobaitę buvo parvežta jos pamotė, toji pati ragana, kuri jos teip nekentė. Toji ragana vaikelį išmetė laukan, o sugriebus kur šuniuką ir rodo visiems:

– Žiūrėkite, koks jos vaikas!

Teip karalaičio tėvai ir sako:

– Jau kad ji būtų geras žmogus, tai ir kalbėtų... Kasžin, kas ji tokia yra. Gerai mes jam sakėme, kad neimtų jos.

Parašė jos vyrui raštą, kad teip ir teip, gimęs toks ir toks, ką reikia gimdyvei daryti? Tada jos vyras, karalaitis, parašė, kad jai nieks nieko nedarytų, kol jis namo parkils: jis pats žinosias, ką padaryti. Parkilęs jis nieko nebežino: jam teip graži, teip graži, teip patinka, kad jam nė galvon nebeateina ją nužudyti, ir vėl jusiai gyvena su ja.

Pagyvenus kokius metus, ponas Dievas duoda jiems kitą sūnų. Karalaičio teip pat nebuvo namie, ir vėla jos motė, ragana, buvo per bobutę. Vaikelį ji išmetė laukan, pakišo kačiuką ir rodo visiems:

– Žiūrėkite, kas dabar!

Visi stebėjosi, ir tėvai nurašė sūnui raštą. Sūnus vėl parašė namo, kad nieks jai nieko nedarytų be jo paties. Ir jis, vėl parkilęs namo, jai nieko nebedaro: pati labai graži, patinka jam. Sako ir tėvams, kad da toliaus žiūrėsias.

Ir vėl po kokio laiko, nėsant namie, gimsta jam trečias sūnus. Ta pati bobaitė, ragana, jos pamotė, vėl išmeta sūnų laukan ir rodo visiems būk gimusį iš jos šuniuką. Tėvai nebesitveria, rašo jam ko greičiausiai skubintis namo ir daryti jai ar šiojį, ar tokį galą. Jis parkilo namo. Jam baisiai gaila, bet, nebegalėdamas liautis ir nežinodams, ką čia bereiktų daryti, sako:

– Žinokitės, darykite, kaip jūs norite. Aš nė pats nebežinau, kuo ji kalta, kas ji tokia yra.

Teistojai apkaltino ją, sako reikiant kaip raganą sudeginti. Ir sukrovė didelį laužą ir uždegė, bet užėjo didelis lietus ir užlijo ugnį. Nu, ir vėl jie liepė privežti sausų medžių. O jau visai baigiasi dvyliktieji metai, tiktai vienos valandos tereikia, tuoj bus ir broliai. Kaip tiktai ėmė kurti iš antro karto ugnį ir pradėjo imtis liepsna, šitai atleikia dvylika juodvarnių, atleikia ir leidžiasi. Tuoj nusileido pirmasis ir vedasi rankoj trejų metų sūnelį. Nusileido antrasis ir nešasi sūnelį antrų metų. Trečiasis nusileidęs nešasi mažutį, da vystyklusose, ką tiktai gimusį vaikelį. Tuoj visi sušuko:

– Ką jūs čia dirbate? Kam jūs tą nekaltą mūsų seserį norit nužudyti? Meskite ant ugnies pamotę, raganą! Šitai mūsų sesers sūneliai.

Beregint pamotę, raganą, užrito ant ugnies. Broliai tuoj pasisveikino su savo seseria ir su savo svainiu, karalaičiu. Ir pasakė jie, kad kaip tik gimusius vaikučius ji išmetus laukan, tai jie tuoj pasiėmę pas save ir auginę.

Karalius pakėlė didelį pokylį. Ir aš ten buvau, ir aš daug mačiau. Ir aš ten valgiau ir gėriau, per barzdą varvėjo, burnoj neturėjau.

Užrašė Matas Slančiauskas, 1894 m., Šiaulių apskrityje

Pirmą kartą paskelbta:

Lietuviškos pasakos yvairios (II t.). Surinko dr. J. Basanavičius. Chicago (III.): Turtu ir spauda „Lietuvos“, 1904, p. 119–125, Nr. 52.

Duomenų bazėje skelbiama iš:

Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteka, t. 2. *Lietuviškos pasakos įvairios*. Surinko Jonas Basanavičius. Parengė Kostas Aleksynas. Įvadą parašė Leonardas Sauka. Paaiškinimai Kosto Aleksyno, Leonardo Saukos. Vilnius: Vaga, 1995.